

Fischer Péter

REFORMKORI PESTI CUKRÁSZ

A reformkori Pest történetét kutatva az 1835-45-ös évek magyar és német nyelvű pesti újságjaiban többször találkozunk Fischer Péter cukrász nevével hirdetésekben, tudósításokban. Cukrászdája, nyári kioszkja a város társadalmi életének középpontja volt. A régi felszabadító levelekből és cukrász-jog iránti kérelmekről szóló levéltári aktákból tudjuk, hogy több későbbi pesti cukrász vallotta tanítómesterének. Noha neve összefonódott Pest város történetével, a szakmatörténet eddig mégsem figyelt fel rá.

Fischer Péter Pesten, a XIX. századfordulón (1799-ben vagy 1800-ban) született. Itt szabadult fel 1818. májusában a Svájcából bevándorolt Troll Péter Úri utcai (ma Petőfi Sándor utca) cukrásznál. 1818–20-ban Budán Kieselsztein Éliásné özvegyi jogon vitt cukrászatában dolgozott, majd Bécsben vándorló cukrászlegényként a pompájáról és különlegességeiről híres — „Tündérpalotá”-nak nevezett — Apolló-terem cukrászájánál, Hofetmayer Jánosnál és a Bécs melletti mondén gyógyfürdő- és nyaralóhelyen, Badenban, Scheimer Jakab kávéházában bővítette szakmai ismereteit. 1820 nyaráról Bécsben gróf Daun Ferenc őrnagy háztartásának cukrásza volt egy évig.

Pestre hazatérve résztvevőként megvette tanítómesterének cukrászati felszerelését és árukészletét, majd 1823. november 8-án a cukrászati tevékenység önálló üzésére kapott jogot a Pesti Városi Tanácstól. 1825. január 10-én elnyerte a város polgárjogát. Akkor a mintegy 54 000 lakosú Pesten hét cukrász működött.

Fischer Péter gyümölcsbefőtteket, szörpöket, fagyaltot, cukorkákat, gyögcukorkákat és néhány süteményt készített, részben viszonteladóknak. Azidőtájt a cukrászdákban még nem volt szokás helyben elfogyasztani az árut, csak becsomagolták, és el lehetett vinni. Csupán az 1819-ben elhalálozott Hoffmann Frigyes Zsibárus-utcai (ma Párisi-utca) cukrász hagyatékában találtak nagy mennyiségű különböző poharat, ami helyben fogyasztásra utalt.

Fischer Péter — a vándorútján látottakat hasznosítva — feltűnést keltett Szervita tér 444. sz. (ma Martinelli tér 4. sz.) alatti üzletével, amelyet — Pesten elsőként — portál-akirattal képezett ki. Ezután indult Párizsba és Berlinbe tanulmányútra, elsőként

az akkori pesti cukrászok közül. A többiek legfeljebb Bécsig jutottak el. Meghonosította a már akkor fejlett párizsi cukrászatot, és Berlinben tanulmányozta az ott élő svájci cukrászok újdonság-számba menő vendéglátását. Párizsban látta először, hogy a cukrászok csokoládékészítéssel, árusítással is foglalkoztak. Ezért 1829-ben engedélyt kért a csokoládékészítésre, amit a városi tanács — a csokoládékészítő kisiparosok érdekeit véde — azzal a korlátozással adott meg, hogy csokoládéját nem hirdethette. Fischer a Helytartótanácsból kérte a csokoládé nyílt árusításának jogát. Kérelme azonban elutasításra talált.

Fischer Péternek cukrászati tevékenységében az volt a törekvése, hogy a cukrászatot annak minden ágában tökéletesítse, hogy más nagy városok iparához felzárkózzék, s ennek megfelelő cikkeket a lehetséges tökéletességgel szülővárosában is készítsen. Üzlete homlokzatán elhelyezett címerképről az örök ifjúság istennője, az olimposzi isteneknek nektárt töltő Hebe mosolygott a járókelőkre. 1833-ban már 13 cukrászlegénnyel dolgozott, hat inast tanított, a műhely körül négy háziszolga segített, az üzletben pedig négy eladónő sürgölődött. Ilyen sok alkalmazottat akkoriban egyetlen pesti vagy budai cukrásznál sem találhattunk.

Az üzlethez még három helyiség tartozott (gyümölcsbefődzéshez, sütéshez, egyéb munkákhoz), külön raktár a befőtteknek, izeknek, szörpöknek, gyümölcslevekeknek és külön az egyéb készítmények raktározásához, továbbá borpince, iroda és még egy pince, végül a cukrászlegények és az üzleti eladónők szobája.

1837. november 11-én a *Der Spiegel* c. pesti folyóirat így írt: „Fischer úr nem sajnálta a költségeket, hogy üzletének új fényt és ragyogást adjon. Az üzlet utcai homlokzata tükrökkel és díszes, elmés és izléses dolgaival, csodálatos szegélyeivel és kereteivel, tűzaranyozott tartóelemeivel már önmagában impozáns látványt nyújt. Még inkább elcsodálkozik, aki a belső térbe, „az édességek szentjébe” lép. Az itt még csak néhány hét múlva befejeződő munkálatok állása már érzékelteti, hogy elegancia, izlés és kényelem a legjobb összhangban fognak itt uralkodni úgy, hogy ez a helyiség városunk legkiemelkedőbb díszei

közé fog tartozni.” Végül megemlíti, hogy Fischer uzsonnatermet is berendez, ahol — a külföldön látottak nyomán — a legkeresettebb újságok is megtalálhatók lesznek.

Fischer vállalkozó szellemű volt. Megnyitásától 1833. január 13-tól bérelte a Redoute — mai értelemben büfének nevezhető — helyiséget. Szervita téri üzlete elé sátor-tetővel fedett — általa kioszknak nevezett — teraszt építtetett, amelyet egy 1840. évi újsághír „a fagyaltozók gyűlhelyé”-nek titulált, a közönség csak „Hebe kioszkja” néven ismerte. Itt a friss, finom desszerteket szolgálták fel, Fischer cégjelzésével ellátott csészékben, elérhető áron.

Karácsony táján közzétett újsághirdetésében a cukrászdájában kiállított karácsonyfákat, ezerféle páratlan szépségű apróságokat kínál. Ez a legkorábbi ismert hazai adat arra, hogy karácsonykor cukrásztól származó édességekkel díszítették a fenyőfát.

Fischer 1841-ben Pest egyik legelőkelőbbnek tartott helyén, a Színház (ma Vörösmarty) tér Váci utca felé eső részén nyitott zenés fagyaltozó kioszkot. Kárpitozott és szalmafonatú ülőbútorokkal, díszes csillárral, virágállványokkal rendezte be. Megfordult itt a pesti társadalmi és politikai élet számtalan tagja, köztük Széchenyi István is. Podmaniczky Frigyes, a Nemzeti Színház és az Operaház későbbi intendánsa, az egyesített főváros lelkes fejlesztője szerint „az egyik első magyar feliratú nyilvános helye Pestnek”.

Fischer vállalkozó szelleme felismerte a Városliget mögött húzódó Hermina-mező kínálkozó üzleti lehetőségét is. 1841-ben egy 12 szobás, 7 konyhás házat létesített, hogy nyaralóknak bérbeadja. A közeli gyógyfürdő, a portmentes sétautak, a kert és az üvegház ápoló növényei vonzották az érdeklődőket. A nyaraló és a kiránduló vendégeknek egész nyáron tejszínhabos kávét és fagyaltot szolgáltak fel a kerti kioszknak.

Tekintélyes szerepet játszott Fischer Péter a pesti és budai cukrászoknak abbéli törekvései-

ben is, hogy céhszabadalmat kapjanak. Az akkor 73 000 lakosú Pest 14 cukrásza és a 32 000 lakosú Buda 7 cukrásza közül céhbe tömörülni kívánó 13 pesti és 6 budai cukrász 1842 őszén elkészítette a céh szabadalomlevelének tervezetét. A privilégium elnyerésének reményében céhprotokollumot nyitottak (amelynek dúsan aranyozott sötétzöld bőrkötése a pesti könyvkötőművészet egyik remeke), és inasnyilvántartást vezettek. Első céhmesternek Fischer Pétert választották, és kérvényt intéztek a nádorhoz, ami szerint részükre kegyelmes Czéh-Szabadalmat ki-
eszközöltetni esedeznek. A pesti Tanács a céhalakítást támogatta. A Helytartótanács 1843. április 11-i üléséből azonban arról értesítette a városi tanácsot, hogy a cukrászság nem a közönséges mesterséghez (iparokhoz — Szerző), hanem a szabad művészetekhez tartozván, az esedezők kérelme nem teljesíthetik.

A cukrászoknak a céhprivilegiumért folytatott további, de eredménytelen küzdelmében Fischer Péter már csak rövid ideig vehetett részt, mert 1843. október 2-án, 43 éves korában Pesten meghalt. Már nem érte meg, hogy a Helytartótanács céh helyett — a cukrász érdekek védelmére — érdekképviselői testületet engedélyezett — a *Gremiumot* —, amely 1845. május 24-én kiadta a testületi alapszabályokat, és ez — bár csak részleges — sikert jelentett. (A Grémium tovább vezette a létre nem jött céh számára készült könyveket. Ezzel magyarázható az az időnként fel-felbukkanó felfogás, hogy a pesti és budai cukrászoknak volt céhük.)

Fischer tevékenységének központjában egész működése alatt az a törekvés állott, hogy „a Cukrászság ... kifejlődésének azon fokára juthasson, mely akár melly mesterségnek egyedül képes ... hitelt és bizodalmat szerezni, s hogy ezen felvirágzó Sz(abad) K(irályi) város (Pest. — Szerző) a kényelem és kellem tekintetében is gyarapodjék.”

Dr. Rózsa Miklós Lajos